

певною компанією-виробником продукції. І якщо запахівий товарний знак буде таки допущено до реєстрації, то виробника буде захищено від появи не лише ідентичних, але й схожих настільки, що їх можна сплутати, запахів як товарних знаків. Однак слід пам'ятати, що при цьому запах повинен виконувати певну функцію – відрізнити товар одного виробника від іншого, а не бути самостійним предметом торгівлі.

Таким чином, є достатньо шляхів та способів захисту права інтелектуальної власності на парфумерні вироби та кулінарні рецепти. Це і норми авторського права, і норми патентного права, і норми, що регулюють відносини з використання товарних знаків. Який саме шлях захисту слід обрати – залежить від цілей, які переслідує правовласник, та його наполегливості та зацікавленості.

Бібліографічні посилання

1. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ [Електронний ресурс] // <http://www.rada.kiev.ua>
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ [Електронний ресурс] // <http://www.rada.kiev.ua>
3. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] // <http://www.rada.kiev.ua>
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] // <http://www.rada.kiev.ua>

УДК 342: 35.075.5 (477)

А. В. Грабильніков

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА БРАТИ УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ

Розкривається поняття, система, види та механізм дії організаційно-правових гарантій конституційного права громадян України брати участь в управлінні державними справами. Ключові слова: право громадян України брати участь в управлінні державними справами, організаційно-правові гарантії, державні органи.

Раскрывается понятие, система, виды и механизм действия организационно-правовых гарантий конституционного права граждан Украины принимать участие в управлении государственными делами. Ключевые слова: право граждан Украины

принимать участие в управлении государственными делами, организационно-правовые гарантии, государственные органы.

The article is about constitutional right of Ukrainian citizens to take a part in governance: notion, system, species and mechanism of action of organizational and legal guarantees. Key words: right of Ukrainian citizens to take a part in governance, organizational and legal guarantees, state authorities.

У сучасних умовах розвитку української державності і побудови в Україні демократичного громадянського суспільства європейського зразку об'єктивно потребує уваги науковців і держави до удосконалення правового забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, здійсненні народом належної йому влади.

Реалізація права громадян України брати участь в управлінні державними справами не можлива без певної організаційної діяльності компетентних державних органів та громадських організацій із забезпечення приписів складаючих його норм матеріального права та забезпечуючих порядок їх здійснення процесуальних норм.

Питання організаційно-правових гарантій прав і свобод людини і громадянина не залишаються по за увагою вітчизняних та зарубіжних учених, які розглядають їх як складову механізму забезпечення всієї системи конституційних прав і свобод людини і громадянина або механізму забезпечення конкретного конституційного права. Серед учених, які в своїх працях досліджували гарантії прав і свобод, М. О. Баймуратов, Т. М. Заворотченко, К. І. Козлова, О. Є. Кутафін, А. М. Колодій, О. А. Лукашева, Г. О. Мурашин, А. Ю. Олійник, О. В. Петришин, В. Ф. Погорілко, Ж. М. Пустовіт, П. М. Рабінович, М. І. Ставнічук, В. Л. Федоренко, О. Ф. Фрицький та ін. Теоретичні положення цих та інших авторів робіт стали науковим підґрунтям для дослідження гарантій права громадян України брати участь в управлінні державними справами, у тому числі й його організаційно-правових гарантій.

Право громадян України брати участь в управлінні державними справами є комплексним правом, а тому воно забезпечується комплексом організаційно-правових гарантій, спрямованих на реалізацію, охорону і захист кожного з прав, які воно інтегрує: брати участь у референдумах, обирати і бути обраними, рівного доступу до державної служби, участі у здійсненні правосуддя. При цьому слід зазначити, що вони як самостійна наукова проблема в контексті механізму забезпечення конституційного права

громадян України брати участь в управлінні державними справами у вітчизняній юридичній літературі не розглядалися. Тому метою даної статті ставиться розкриття системи і змісту організаційно-правових гарантій названого права на основі досягнень конституційно-правової науки і практики законодавчого їх регулювання.

Аналіз юридичної літератури свідчить, що вчені по-різному підходять до визначення змісту організаційно-правових гарантій. Одні автори під ними розуміють організаторську діяльність держави та всіх її органів, посадових осіб, громадських організацій зі створення сприятливих умов для реального користування громадянами своїми правами і свободами [4, с. 184-185]; другі – систему, яку складають органи державної влади: Президент України, органи місцевого самоврядування, Конституційний Суд та суди загальної юрисдикції, органи прокуратури, адвокатура, політичні партії і громадські організації, засоби масової інформації, міжнародні судові установи, органи та організації, членом або учасником яких є Україна [5, с. 36]; треті – систему суб'єктів, уповноважених здійснювати судовий і позасудовий контроль за дотриманням відповідного законодавства [3, с. 89]; четверті – положення, які визначають систему судових і власне правоохоронних органів, інших органів державної влади і органів місцевого самоврядування, встановлюють їх функції, повноваження їх посадових осіб [2, с. 83]; п'яті – систематичну організаторську діяльність держави та всіх її органів, посадових осіб, громадських організації у сфері правотворчості, здійснення заходів процедурного, режимного, контрольного та іншого характеру з метою створення сприятливих умов для реального користування громадянами правами та свободами [1, с. 110].

Наведені визначення не суперечать одне одному, а, навпаки – розкривають більш повно характерні риси організаційно-правових гарантій, використання яких є корисним для визначення такого виду гарантій права участі громадян України в управлінні державними справами.

Механізм організаційно-правових гарантій права участі громадян України в управлінні державними справами є складним, який включає і суб'єктний склад гарантів з певними повноваженнями, і різноманітні організаційно-правові форми діяльності державних органів, посадових осіб, громадських організацій у сфері реалізації установчих повноважень, правотворчості, правозастосування, контролю, організаційно-процедурні заходи, без яких неможливе здійснення права участі громадян України в

управлінні державними справами. Гарантуюча дія цього механізму проявляється через утворення відповідно до чинного законодавства державних органів, органів місцевого самоврядування, виборчих комісій, комісій з референдумів, комісій з конкурсного відбору на посади державних службовців, введення посад державних службовців тощо; діяльність державних органів з видання законів та інших нормативно-правових актів і встановлення в них організаційно-правових форм реалізації повноважень державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, політичних партій, громадських організацій у сфері реалізації, охорони та захисту досліджуваного права (виборчі округи, виборчі дільниці, списки виборців, збори виборців, виборчі бюлетені; засідання комісій, з'їзди (конференції) політичних партій та їх блоків; ініціативні групи з референдумів; ведення протоколів засідань; підписні листи, обговорення передвиборчих програм тощо); здійснення передбачених законодавством процедурно-процесуальних дій: призначення виборів і референдумів, утворення виборчих округів, виборчих дільниць, виборчих комісій, складання списків виборців; організаційні форми проведення передвиборної агітації; проведення голосування та підрахунку голосів; матеріально-технічне забезпечення виборів і референдумів; організація охорони виборчих дільниць; організація охорони громадського порядку під час виборів і референдумів; організація конкурсів на заміщення вакантних посад державних службовців тощо; здійснення парламентського, судового та громадського контролю тощо.

Виходячи з цього, можна визначити організаційно-правові гарантії права участі громадян України брати участь в управлінні державними справами як систему утворених на основі правових норм суспільно-політичних інститутів, державних органів, органів місцевого самоврядування, установ, посадових осіб, громадських організацій, міжнародних інституцій, які за допомогою притаманних їм повноважень і правових форм здійснюють певну організаційно-правову діяльність, спрямовану на забезпечення його реалізації, охорони і захисту і прав, що входять до його складу. З урахуванням з комплексного характеру даного права його організаційно-правові гарантії можуть бути поділені на загальні, що охоплюють своєю дією дане комплексне право, та інституційні:

- організаційно-правові гарантії організації і проведення виборів;

- організаційно-правові гарантії організації і проведення референдумів;
- організаційно-правові гарантії рівного доступу до державної служби і служби в органах місцевого самоврядування;
- організаційно-правові гарантії участі громадян у здійсненні правосуддя.

Важливе значення для характеристики цього виду гарантій має класифікація суб'єктів їх здійснення.

За обсягом організаційно-правового гарантуючого впливу гарантії права участі громадян України брати участь в управлінні державними справами поділяються на загальні і спеціальні. Загальні гарантії – це народ України, політична система України, держава, органи державної влади загальної компетенції: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, міжнародні інституції. До спеціальних відносяться органи та інші інституції політичного характеру, які виконують функції організаційно-правового характеру, установлені спеціальними законами. Це – Центральна виборча комісія, окружні, територіальні, дільничні виборчі комісії, політичні партії, громадські організації, правоохоронні органи.

За місцем в системі публічної політичної влади вони можуть бути державними і недержавними. Останні – це органи місцевого самоврядування, адвокатура, політичні партії та громадські організації.

За рівнем правового забезпечення права громадян України брати участь в управлінні державними справами вони поділяються:

- на національно-правові;
- міжнародно-правові.

До перших відносяться Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, суди загальної компетенції, Центральна виборча комісія України, правоохоронні органи та інші, до других – Комітет з прав людини ООН, Європейська комісія з прав людини, Європейський Суд з прав людини, офіційні міжнародні спостерігачі.

За закріпленням у нормах нормативно-правових актів вони поділяються на: конституційні; законодавчі; міжнародно-правові.

Основні засади організаційно-правових гарантій даного права закріплені в Конституції України, яка визначає суб'єктів на призначення

всеукраїнського референдуму, регламентує умови проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою, визначає суб'єктів на призначення чергових і позачергових виборів до Верховної Ради України, виборів Президента України, чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування, визначає порядок призначення на посаду та припинення повноважень членів Центральної виборчої комісії, установлює основи організації та діяльності органів виконавчої влади, державної служби, судоустрою і судочинства в Україні тощо.

Законодавчі організаційно-правові гарантії містяться у виборчому і референдумному законодавстві, законодавстві про державну службу, кримінально-процесуальному законодавстві та інших законах України.

Міжнародно-правові гарантії полягають у здійсненні організаційно-правових заходів із забезпечення даного права, передбачених у нормах Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, відповідно до якого створено Комітет з прав людини, якому держави – учасники цього договору мають доповідати про забезпечення прав у своїй державі, і нормах Факультативного протоколу до цього пакту, який надає право окремій особі звернутись до Комітету з прав людини з метою захисту порушеного права, якщо вичерпані всі наявні внутрішні засоби правового захисту. На регіональному рівні міжнародним гарантом даного права є Європейський суд з прав людини.

Організаційно-правові гарантії права громадян України брати участь в управлінні державними справами можна класифікувати за їх загальносоціальними функціями. За цим критерієм вони поділяються на організаційно-політичні, організаційно-економічні, організаційно-соціальні, організаційно-культурні, організаційно-ідеологічні, організаційно-технічні.

Організаційно-політичні гарантії – це організаційна система, яка включає в себе державу, її органи, органи місцевого самоврядування, політичні громадські інституції, засоби масової інформації, та їх організаторська діяльність в установчій сфері, у сфері правотворчості, правозастосування, по здійсненню заходів процедурного, режимного, контрольного та іншого характеру. До них відносяться: Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні; Президент України як глава держави; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод; Кабінет Міністрів як вищий орган виконавчої влади; Міністерства та

інші органи центральної виконавчої влади; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; Конституційний Суд України; суди загальної юрисдикції; прокуратура; адвокатура; політичні партії і громадські організації; засоби масової інформації; міжнародні організації.

Організаційно-економічні гарантії являють собою систему застосування заходів фінансово-економічного та матеріально-технічного забезпечення реалізації даного права і прав, що входять до його складу (розробка і прийняття відповідних програм соціально-економічного характеру, розробка і прийняття Закону України «Про Державний бюджет України», наявність у виборчому та референдному законодавстві комплексу норм, що передбачають фінансове та матеріально-технічне забезпечення підготовки і проведення виборів і референдумів тощо).

Організаційно-соціальні гарантії проявляються у створенні рівних соціальних умов у реалізації даного права. Прикладом такого виду гарантій є список виборців, до якого включаються всі громадяни України, що досягли 18 років і є дієздатними.

Організаційно-культурні гарантії знаходять свій вираз у системі організаційних заходів, спрямованих на підвищення культурного рівня населення. До них відносяться такі заходи, як посилення професійної та наукової правосвідомості, правове виховання.

Організаційно-ідеологічні гарантії – це комплекс заходів організаційного характеру, спрямованих на формування у громадян України ідеології побудови демократичної, правової, соціальної держави, ідеології широкого залучення громадян до управління державними справами, участі у здійсненні народовладдя. Наприклад, розробка Центральною виборчою комісією Концепції підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів в Україні, затвердження Кабінетом Міністрів України заходів щодо її реалізації.

Організаційно-технічні гарантії полягають у здійсненні заходів, пов'язаних із застосуванням техніки і зв'язку, використанням комп'ютерів, електронних (аудіовізуальних) засобів обліку, контролю інформування тощо.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що право громадян України брати участь в управлінні державними справами в достатній мірі забезпечується комплексом різноманітних організаційно-правових гарантій, які являють собою складний, комплексний правовий інститут, що складається із правових норм, які визначають суб'єктів, наділених певними

повноваженнями для здійснення діяльності з організаційного забезпечення як основного права в цілому, так і кожного з прав, які воно інтегрує.

Разом з тим сучасний стан забезпечення даного права потребує здійснення державою організаційно-правових заходів, спрямованих на удосконалення виборчого і референдного законодавства, законодавства про державну службу, забезпечення реальної участі громадян у здійсненні судової влади. Все це ставить завдання перед науковцями для подальшого дослідження проблем організаційно-правового забезпечення права громадян України брати участь в управлінні державними справами.

Бібліографічні посилання

1. *Заворотченко Т.* Система конституційно-правових гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Т. Заворотченко // *Право України.* — 2002. — № 5. — С. 110.
2. Конституція України про права та свободи людини і громадянина : навч. посіб. / авт.-уклад. М. І. Хавронюк.— 2-ге вид., переробл. і доп.— К.: Вид-во А.С.К., 2003.— 384 с. — С. 83.
3. *Максакова Р.* Деякі теоретичні аспекти гарантій місцевих виборів / Р. Максакова // *Право України.* —2002. — №7. — С. 89.
4. Проблеми реалізації Конституції України : теорія і практика : монографія / відп. ред. В. Ф. Погорілко — К.: А. С. К., 2003. — 652 с. — С.184-185.
5. *Соколенко Ю.* Гарантії культурних прав і свобод громадян України / Ю. Соколенко // *Право України.* — 2004. — № 2. — С. 36.

УДК 346.5(430)

Н. М. Дятленко

Інститут економіко-правових досліджень НАН України

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ

ЕКОНОМІКИ В ПРАВІ НІМЕЧЧИНИ

Стаття присвячена дослідженню господарсько-правових засобів стимулювання економіки в правовій системі Німеччини. Здійснюється аналіз правової бази, на якій ґрунтується сфера господарювання в Німеччині. Визначається роль стимулювання як господарсько-правового засобу в правовому регулюванні економіки ФРН. Підкреслюється роль системи господарсько-правових засобів стимулювання економіки, які використовуються в праві ФРН, для подальшого розвитку теорії господарського права в Україні. Ключові слова: господарське право, господарсько-правові засоби, стимулювання економіки, право Федеративної Республіки Німеччина.